

www.google.se

Barn behöver syskon – samhället familjer.

Göran Fäldt

Katolska Utskottet för Äktenskap och Familj, Stockholm

I

Barn behöver syskon – samhället familjer.

”Ge akt på dig själv, mitt barn, vad du än företar dig, och visa dig väluppfostrad vart du än kommer. Gör inte mot någon det du själv avskyr. Dela ditt bröd med de hungriga och dina kläder med de nakna. Ge bort allt du kan undvara, mitt barn, och följ inte din allmosa med missunnsamma blickar. Prisa alltid Gud, be honom att han leder dig rätt och gör ditt liv lyckligt och alla dina tankar kloka”.

Tobits bok 4: 14b-15a, 16, 19a.

För det första är det viktigt för barn att ha flera syskon därför att de lär sig att leva med andra människor redan i sin egen familj. Ju fler syskon, ju fler olika, ju fler tillfällen att förstå människors olikheter och på ett naturligt sätt ge och ta i det vardagliga livets alla omständigheter. Syskon gör världen mindre främmande och skrämmande. Barn med syskon har en trygg och välbekant uppväxtmiljö och slipper oroa sig för det yttre landskapets alla orosmoment. Varje dag i det tidiga livet tillsammans pratar de och leker med varandra, de bråkar ibland och kivas, de lyder sina föräldrar ibland och måste ibland pröva sin olydnad. De ser och lär, de tar och de får, de vill ha och får, de vill ha och får inte. Personliga olikheter och olika viljor kommer till dem lika naturligt som modersmjölken.

När barn möter sina mor- och farföräldrar kastar de sig i famnen på sin egen framtid. De känner på sig att livet är både kort och långt. Nya barn föds i familjen och de måste konkurrera om mammans uppmärksamhet. De triumferar och är avundsjuka, de växer och känner sig som betydande. De råkar illa ut bland andra barn och blir arga. De syskonlösa barnen får all uppmärksamhet själva. Vem behöver de ta hänsyn till? Med vem måste de dela sina leksaker, kläder och pappas och mammas tid för yttre aktiviteter? Deras många privilegier bara understryker deras ensamhet som barn. En dag ska de välja sin livskamrat. Kanske någon som har många syskon? Det är bara det så berikande! Eller någon som de själva. Ett annat syskonlöst barn! Äntligen någon annan som liknar dem att dela sin syskonlösa barndom med.

Barn lär sig så mycket genom att ha många syskon. Den tidiga erfarenheten kommer de ha nytta och glädje av i sitt vuxna liv. När de senare måste lära sig att samarbeta med främmande människor i samhället är de redan vana vid karaktärsskillnader och kan hantera de flesta uppkomna situationer.

Syskonskapet är deras lilla samhälle under hela livet. Oftast är det den alltid närvarande tryggheten. De blir inte anonyma varelser som med många svårigheter måste söka nya kontakter för att ha någon som förstår dem och som de kan prata med. Den ensamhet många känner i det moderna samhället beror på att alltför få känner dem och kan deras historia. Även om kärleken mellan syskon inte alltid är fullkomlig är det ändå alltid ett stöd i hela livet. Syskonen

finns alltid någonstans och de behöver inte meritera sig för att vinna vänskap. Den finns där som ett osynligt band som hindrar ett fall i tomma intet.

II

Stora barnfamiljer, enbarnsfamiljer och barnlösa.

”Och Gud skapade de stora havsdjuren och hela stim av levande varelser, som vattnet vimlar av, efter deras arter, likaså alla bevingade fåglar, efter deras arter. Och Gud såg att det var gott. Och Gud välsignade dem och sade: ’Var fruktsamma och föröka er, och uppfyll vattnet i havet. Må också fåglarna föröka sig på jorden’. Och Gud skapade människan till sin avbild, till Guds avbild skapade han henne, till man och kvinna skapade han dem. Och Gud välsignade dem. Gud sade till dem: ’Var fruktsamma och föröka er, och uppfyll jorden och lägg den under er’. Och Gud såg på allt som han hade gjort, och se, det var mycket gott”. *Första Moseboken* 1: 21 – 22; 27 – 28; 31.

Är det möjligt att i denna tid ha stora barnfamiljer och uppfylla Guds vilja? Det finns uppenbart en uppbromsning i barnafödandet *redan när det gäller det första barnet*. ”Samhället påverkar vår reproduktion”, säger professor Ulla Waldenström på Karolinska Institutet i Stockholm. Ålderskurvan har pekat uppåt under lång tid och genomsnittsåldern vid första barnet är så hög som 29 år för kvinnan och 31 år för mannen. Framför allt oroar sig gynekologer, barnläkare och forskare över utvecklingen mot

allt äldre förstagångsföräldrar, fortsätter professor Waldenström, som därför saknar ”politikens engagemang, liksom kvinnorörelsens”. De gifta som inte planerar för ett större antal barn, hur generösa de än skulle vilja vara, har följaktligen mycket goda skäl för sina beslut. Det beror främst på makarnas dubbelarbete som i sin tur beror på effekterna av deras inkomster, utgifter, sparkapital och skulder. Med de höga levnadskostnader paren har för sitt boende och sina resor till arbetsplatserna och till förskolorna morgon och kväll är det i praktiken nästan omöjligt att ha många barn. När föräldrarna kommer hem efter en arbetsdag är de också trötta och behöver vila inför kommande dag. Ändå kämpar de för att ge barnen tillfälle till goda aktiviteter. Andra skäl kan vara att det i grannskapet inte finns människor som kan ställa upp för dem i nödfallssituationer. Valet av bostadsort har kanske också fört dem långt bort från de egna föräldrarna och svärföräldrarna, som ofta både vill och kan vara sina barnbarn till hjälp. Den normala situationen för ett par med ett eller två barn är ofta på gränsen till vad paret klarar av. Stressen utifrån kan dessutom skapa sömnproblem och till slut ohälsa, om man inte lyckas organisera sina dagar på ett praktiskt fungerande sätt. Osäkerheten om försörjningen för unga familjer kan ibland vara direkt ångestframkallande. Risker för varsel på jobbet med tvivel på sina omskolningsmöjligheter kan framkalla kortare eller längre depressioner. Har ett barnafödande varit komplicerat och lett till kejsarsnitt är hustrun kanske rädd för en ny graviditet. Förlossningsdepressioner kan vara så allvarliga att man helst vill slippa leva vidare. Dessa och säkerligen andra faktorer måste vara förklaringen till den

extrema försiktighet fertila par iakttar inför det första barnet och kanske i än högre grad inför tanken på många barn, det vill säga fyra och mer.

Vem ser och förstår då allvaret i dessa situationer? Vem tänker på att problemen inte får nonchaleras eller avfärdas med käck uppmuntran eller alltför ”fromma” ord? Om ingen ser och förstå, tättnar mörkret i tillvaron även för den kristna hustrun och mannen, som ändå har tron på Guds hjälp och förståelse. Gud hjälper alltid, men människan måste ändå alltid kämpa och slita. ”*Med vedermöda skall du nära dig av marken i alla dina livsdagar. I ditt anletes svett skall du äta ditt bröd*”, sade Gud till Adam efter syndafallet (jfr *1 Mos 3: 17-19*). Det går inte att komma ifrån att livet ibland måste vara ”mödosamt” för mannen och numer lika mycket för kvinnan, om inte än mer. Det går inte heller att komma ifrån att livet ofta är smärtsamt och att moderskapet är smärtsamt. Men livets glädje är ändå alltid lönen till slut, det är alla föräldrars stora erfarenhet.

Till och med söndagarna och helgdagarna, ”vilodagen”, innebär ofta möda och stress, eftersom kyrkan i allmänhet inte ligger i kvarteret och att bilen, eller ibland de två bilarna, måste fungera. Tar man buss är söndagstiderna sådana att man antingen kommer för sent eller alldeles för tidigt. Att bara få med sig barnen till mässan är i sig ett helt äventyr. När den unga barnfamiljen äntligen kommit på plats i kyrkan, måste pappan och mamman kanske le vänligt mot känsliga församlingsmedlemmar som ser irriterade ut, ”när barnen hörs”. I sanning ett tillfälle till verklig uppoffring!

Tack och lov att mässan ändå alltid är mässan och att prästen ler och förstår.

Det finns alltid exempel på familjer som med denna vardagssituation klarar av dessa utmaningar, även med ett större antal barn. De är i sanning beundransvärda. Från Kyrkans sida borde man oftare visa uppskattning och förståelse för dessa kristna familjer och försöka ta emot dem på ett medvetet och välkomnande sätt. Präster, systrar och diakoner, bland andra, hela församlingen, har en viktig mänsklig uppgift att ingjuta nytt mod hos församlingens unga pappor och mammor.

Trots alla dessa tidens olägenheter behöver det kristna gifta paret inte förklara hela situationen omöjlig. Det är alltid fråga om prioriteringar. Om man verkligen inser vilken välsignelse barnen är och vilket stort vittnesbörd det är för världen att vilja ha en stor familj, kan de välja att prioritera hemmet och familjen, redan när de planerar sin vigsel och sitt bröllop. Det är ju ändå så att det ekonomiska barnbidraget är förhållandevis generöst och också ökar med fler barn. Visserligen betyder det säkert mindre pengar i kassan, men det betyder också en större sparsamhet och mindre slöseri av kanske väldigt onödiga saker och ting. Man kan alltid avstå för saker och ting som kostar pengar men som inte är nödvändiga. Om paret då väljer att göra det gemensamma hemmet och barnen till sin verkliga livsuppgift, kan det fungera och fungera mycket bra. Men det kräver att *barnens mor* väljer detta arbete *att vara hemmets hjärta*. Även om omgivningen påstår att ett traditionellt familjeliv sätter ut en kvinnofälla

eller omöjliggör kvinnans delaktighet i arbetslivet och i samhället är det ändå så att både kvinnan och mannen kan satsa på barnen och familjerelationerna. Om de bara är överens om att det är detta som är det lyckligaste för alla i familjen så är det möjligt, även ekonomiskt eftersom också staten premierar par med fler barn i ökande grad och alltså erkänner att det arbete som barnens mor utför är att verkligt arbete. Det är till slut ett arbete som kommer inte bara familjen, utan också hela samhället till del. Det är verkligen ett *yrke* att skapa livsrum för sina egna barn och undan för undan låta dem komma ut i andra sociala sammanhang i takt med deras ålder.

Länderna inom EU är suveräna i sina politiska beslut om skattepolitiken. Den utformas mot bakgrund av en samhällsideologi. Länder som vill premiera just familjelivet och hemmets betydelse kan lagstifta om sambeskattning av makarna och sänka inkomstskatterna i förhållande till familjernas försörjningsbördor. Länder som vill premiera kvinnans arbete utanför hemmet för att bidra till bruttonationaltillväxten särbeskattar hellre paren och föredrar en så pass hög inkomstskatt att paren av ekonomiska skäl egentligen inte har annat val än att dubbelarbeta utanför hemmet. Detta dubbelarbete utanför hemmet kompenseras i en del EU länder av generösa regler kring föräldraledigheter och en skattefinansierad satsning på förskolor. I det ena landet är alltså skattepolitiken mer till fördel för familjelivet, i det andra mer till fördel för de dubbla inkomsterna.

De gifta kristna som ser sig kallade att ha många barn har i praktiken en nästan olöslig gordisk knut att lösa om skattepolitiken premierar dubbelarbete, högt beskattad dubbelinkomst och kvalitativ förskoleverksamhet. Samtidigt måste man konstatera att befolkningstillväxten är lika låg i alla EU länder, uppenbarligen oberoende av skattepolitisk ideologi. Den avgörande faktorn är förmodligen att söka på annat håll, nämligen den *kontraceptiva mentaliteten* och den *preventiva födelsekontrollen*. Detta nästan universellt gällande socialaetiska mönster är så tydligt kontraproduktivt ur både hälsosynpunkt och med tanke på överlevnaden för hela befolkningen att fler och fler kristna, både katolska och evangeliska, *upptäcker det kristna äktenskapet och den kristna synen på familj och barn som en kallelse från Gud*.

De blir egentligen de verkliga kristna missionärerna i vår tid och lever, ofta i det fördolda, som samtidens profeter. De lyssnar till Guds kallelse och litar på kärlekens sammanhållande kraft och på Guds försyn. De blir den goda motvikten till den utveckling som påven Paulus VI förutsåg i sin profetiska encyklika *Humanae vitae* (1968), där han bland annat sade: ”*Slutligen måste man noga överväga vilken farlig makt man på detta sätt skulle lägga i händerna på statliga makthavare som bryr sig föga om morallagens regler*” (§ 17). Vad påven syftade på var följderna av artificiella metoder för födelseregleringar och ett missbruk av sexualiteten som Gud gett människorna för barnens och den personliga lyckans skull. Det exklusiva i äktenskapsrelationen och den obrottsliga troheten och ömsesidigheten i kallelsen kan för dessa kristna bara bli *ett val* med ett rättrådigt samvete som följer Kyrkans

undervisning. De blir rikt välsignade – men ofta på korsets väg!

Den så viktiga psykologiska bindningen mellan ett barn och en mor kan bara komma till stånd i en atmosfär av kärleksfull och trogen närvaro. Bara ett hem kan vara platsen för en sådan närvaro och uppmärksamhet. Ingen kan fullt ut ersätta den personliga relationen mellan en mor och hennes barn. Hemmet är och kommer alltid att vara den naturliga fortsättningen på havandeskapet alltifrån konceptionen. Alla andra sociala institutioner, som till exempel förskolor, kan bara vara komplement till hemmet och bör ses som de första stegen i en socialiseringsprocess för barnen utanför familjen. *Ett sådant yrke som moderns producerar alltså något väsentligt, nämligen samhällets viktigaste celler. Samhällets kropp måste bestå av celler för att inte förblöda. Ett sådant yrke som en mors har också en lön: en kärleksfull atmosfär för de små att växa upp i, alltså en 'produkt' som inte är kommersiell men som nationalekonomiskt och långsiktigt är en social investering för hela folket. Om bara parlamentarikerna ville förstå det bättre! Till ett sådant yrke i hemmet har modern en högre kallelse, en meningsfullhet, större än någon annan tjänstproducerande verksamhet.*

Det ligger alltså en stor potential, även ekonomiskt, i att välja att vilja ha en stor barnfamilj. Varje nytt barn ”kommer med en limpa bröd i handen”, säger ett gammalt ordspråk. Barn är egentligen *en verklig förmögenhet*, vilket föräldrarna får bevis för på sin ålderdom. Också samhället uppskattar att barn kommer till och gläder sig varje gång man

registrerar en ny ”babyboom”. Men en ”babyboom” betyder oftast bara ett större antal förstföderskor. En ”familjeboom” med många barn är så ovanlig att samhället inte ens särskilt uppfattar det och registrerar det statistiskt.

Barn lär sig vad det är att vara människa i gemenskap med sina syskon och gör framsteg som andra inte kan göra, eftersom de inte får den goda träningen i ett ständigt umgänge med dem som står närmast. På ett sätt är de också fostrare, därför att föräldrarna lär sig av dem. Det är därför familjelivet utvecklar alla personliga goda gåvor hos de vuxna. Alla har en större personlig potential än vad de i början är medvetna om. Varför skulle inte unga gifta då satsa på familjelivet och många barn?

Under industrialismens genombrottstid på 1800-talet varnade många biskopar i Europas länder för flykten från landsbygden till arbetarfattigdomen i de växande städerna. De beskylldes naturligtvis för konservatism eller för rädslan att se församlingarna tunnas ut på landet. Men vad de menade var att de var säkrare på landet som de förstod sig på, än i städerna som de inte förstod sig på. I dag ser vi att en orsak till att det är så svårt att leva familjeliv är just stadslivet med alla dess olika stressfaktorer: bostäder, transporter, bilism, luftföroreningar osv. Urbanismen lockar, särskilt de unga, med sin spänning, sina nöjesutbud, sitt friare umgänge. Men den har sin baksida. Storstadslivet är rikt på frestelser. I kristider blir staden en öken med brist på allt. I storstaden överlever man bara med tur en hungersnöd, en epidemi eller ett krig. På

landet kan man trots allt alltid odla, svettas, slita och svälta, men överleva.

Enbarnsfamiljerna är de som kortsiktigt klarar sig bäst. De har minst praktiska problem och har inte lika ansträngande förhållanden. Men de saknar också det positiva livsvärde som flerbarnsfamiljerna har. De uttrycker inte samma framtidstro, samma öppenhet för livets överraskningar. De uttrycker framför allt *kontroll över livet och anpassning till ekonomiska möjligheter*. I det personliga perspektivet finns säkert både lycka och tillfredsställelse, men ofta inte mer än så. Lyckan kan snabbt förbytas i besvikelser. ”Vad gör jag egentligen med mitt liv?”, frågar sig många. ”Var det detta materiella och ekonomifixerade arbete jag utbildade mig för?” ”Varför såg jag inte alternativen?”

Problemet ligger till slut på det större demografiska området: enbarnsfamiljer skapar generellt en socialt allvarlig obalans i befolkningspyramiden, vilket i sin tur påverkar både äktenskapens stabilitet och de äldres stöd från sina barn negativt. Det är därför *Gud ber om många barn* och att alla dessa barn föds i äktenskapet som är en gudomlig instiftelse. Äktenskapet har sakramental kraft.

Barnlösa par är antingen avsiktligt barnlösa eller ofrivilligt barnlösa. I det senare fallet kan det leda till önsknings om barn genom in vitro fertilisering av makarnas ägg och spermier eller genom spermiedonator eller surrogatmödraskap eller genom en kombination av tekniska möjligheter. I alla dessa fall är det läkarna, biologerna, forskarna eller den farmaceutiska industrin som vinner mest.

De har en utvecklingspotential med hög avkastning men den är okänslig för verkligt moraliska värden. I infertilitetsforskningens domäner finns nämligen oacceptabla etiska problem, därför att vissa metoder alltid innebär förstörelse av ett antal mänskliga embryon. Samtidigt är de ofrivilligt barnlösa tyvärr en ständigt växande grupp som fordrar stöd och har rätt till hjälp. Antalet bara i Europa uppgår till flera miljoner personer. Men konkreta vetenskapligt grundade insatser måste genomföras utan att oetiska metoder används. Det skulle till exempel vara etiskt omöjligt, och i dagsläget olagligt, att i framtiden bota en viss manlig infertilitet genom att extrahera stamceller från testikeln och sammanföra dem med artificiell spermie från *mänskligt embryo* som sedan injiceras som friska stamceller i testikeln eller testiklarna. *Den etiska invändningen är att mänskliga embryon används för att vara till nytta och att mänskliga embryon, som blivit över vid artificiell insemination, används och förstörs eller förstörs utan att användas.*

Det är här en tydlig gräns för vad människan har rätt att göra måste dras. Skulle metoden patenteras och i något land legaliseras är det att förmoda att det skulle finnas en ”marknad” för sådana möjligheter. ”Det skulle omkullkasta all uppfattning av naturligt släktskap och föräldraskap”, säger en engelsk forskare i medicinsk etik, Anna Smajdor, vid Imperial College London, 2006.

I Sverige finns på flera ställen fertilitetsrådgivning. Man bör som katolik bara vara informerad om att forskning på mänskliga embryon är laglig i Sverige men inte för

reproduktiv kloning. Medlemmar i den katolska kyrkan kan aldrig på något sätt medverka till oetiskt användande av IVF eller utnyttjande mänskliga embryon från levande personer eller på aborterade foster. Som katolik är man förpliktad att säga sanningen om en rättrådig handling och en orättrådig. Varje abort är redan i sig ett orättfärdigt övergrepp på mänskligt liv. Det är en dubbelt oetisk handling: ett oskyldigt liv mördas (det finns ju ett klart uppsåt, alltså mord och inte vållande av annans död) *och* den döda kroppen används för forskningsändamål. Andra länder än Sverige tillåter inte användande av embryon av skäl som sammanfaller med den katolska uppfattningen att det mänskliga livet börjar vid konceptionen och att det har rätt till liv och måste värnas.

Den liberala inställningen slår skoningslöst ner på sådan ”bakåtsträvande konservatism”. Det finns emellertid inget ”bakåtsträvande” i en förnuftig konservatism, eftersom grundbetydelsen är att ”konservera” och *förhindra förstörelse* av sanna och goda värden. *Det etiskt otillåtna måste därför alltid påpekas* och förnuftiga förklaringar ges, även om kränkningar av människovärdet politiskt genomförts genom en tillåtande lagstiftning i utilitaristiskt syfte. *Lag* skall alltid grundas och förvaltas på *rätten*, men om rätten stjäls från juristerna och juristerna ställer sig i maktens tjänst i stället för i rättens tjänst, finns ingen lag, bara makt, makt som kan utövas på gott och på ont. ”*Av alla andra träd i lustgården må du fritt äta, men av kunskapens träd på gott och ont skall du inte äta, ty när du äter av det, skall du döden dö*”, säger Gud till mannen i Första Moseboken (2: 16 -17). När samhället kan tillåta att oskyldigt liv tas för ett materiellt syfte har det

bestämt sig för att överge rätten och väljer att lita på sina pragmatiska beslut. Samhället begår *en objektivt ond handling* och får genom sin lagstiftande maktposition människor att tro att det som är ont är gott.

Kyrkan stöder däremot forskning på *adult* (vuxna) stamceller från till exempel navelsträngen. Sådan forskning har lett fram till goda resultat och tillfört den medicinska vetenskapen nya möjligheter för behandling av sjukdomar. Det kan handla om allt från knäoperationer, ryggmärgsförstärkningar och Parkinson. Av den anledningen föreslår också den europeiska katolska biskopskommissionen, COMECE, att EU forskningsbidrag skall tillförsäkras sådan forskning som använder adulta stamceller och inte forskning som manipulerar och använder embryonala stamceller.

Sveriges representant i en arbetsgrupp i etik vid Internationellt stamcellsforum, professor emeritus Jan Wahlström (klinisk genetik) föreslår däremot, enligt en intervju i tidningen *Forskning & stamceller*, 2009, (www.vr.se) en fortsatt forskning på embryonala stamceller ”för att förstå hur alla sorters stamceller fungerar”. Forskare i Sverige har i allmänhet den synen att människoblivandet är ”progressivt”. Det innebär att ingrepp i mänskliga embryon inte alltid behöver betraktas som ingrepp i människan och att forskning som *de facto* förstör embryon kan vara legitima.

Jan Wahlström anser följaktligen att vår katolska uppfattning, att mänskligt liv börjar vid konceptionen och att embryot innehåller alla de egenskaper som senare växer ut i det fostret, omöjliggör användande av mänskliga embryon.

Han säger i samma intervju följande: ”Påven och George W Bush menar att människovärdet uppstår vid befruktningen. Har man den inställningen kan man egentligen inte acceptera någon form av fosterdiagnostik, abort eller stamcellsforskning”.

III

Reproduktiv kloning av mänskliga embryon.

”Av alla andra träd i lustgården må du fritt äta, men av kunskapens träd på gott och ont skall du inte äta, ty när du äter av det, skall du döden dö”, (Första Moseboken 2:16 -17).

Man skulle kunna tro att blotta tanken på kloning av mänskligt embryo är så kontroversiell att den skulle kunna hänföras till området spekulativ *science fiction*. Så länge det handlar om djur som får, kor, hästar och möss till exempel, kan det i dag uppfattas som ett fascinerande experiment utan anknytning till människan. Redan nyheten om det klonade fåret Dolly och efterföljaren Polly bemöttes med skepsis och mycket blandade känslor. Den litteratur om kloning som redan finns och den forskning som beskrivs i olika rapporter från vetenskapliga institutioner kan få allmänheten att associera all kloning till bioetiken och till den medicinska teknologin.

Att ta upp frågan i en liten bok barn, syskon och familj skulle inte ha någon relevans alls om det gick att begränsa begreppet kloning till laboratorierna och till patentansökningarna för medicinska preparat. Frågan tas upp här enbart av den anledningen att konsekvenserna av embryonal kloning fyller hela familjebegreppet med ny innebörd och påverkar all vår kunskap om ärftlighet och släktförhållanden. Frågan har alltså sin största relevans just på området mänsklig prokreation, eller som man brukar säga på svenska, det mänskliga avlandet av barn.

Den skrämmande tanken med kloning är alltså att människor skulle kunna skapas artificiellt genom en teknik i laboratorier med spetskompetens, långt utanför människors möjlighet till insyn. Reaktionerna på journalistisk information om i hemlighet utförda *clones* i USA, Italien och Sydkorea har därför varit våldsamma och uppväckt ett emotionellt motstånd av jordbävningsskaraktär. Det är både oskickliga vetenskapsmäns och vetenskapsjournalisters fel. De frammanar föreställningar om mänskliga kopior, en slags dubbelgångare. Man föreställer sig lätt att mäktiga intressenter skulle kunna åstadkomma en ”klonad Einstein” eller att rika människor skulle kunna köpa sig till en mer perfekt utrustad avkomma. Ingenting kan vara mera fel. Även enäggstvillingar har individuella särdrag och ingen kan vara någon annans kopia. Djur och växter med samma genetiska kod är som individer inte identiska. Fruktflugor till exempel har samma genetiska uppsättning. Om de utsätts för exakt samma omgivning, lufttryck, värme, näring och tid kommer de ändå ha olika livslängd. De berömda femlingarna Dionne i Kanada

(födda 1934) hade samma genetiska ursprung men tydliga personliga särdrag. Några av dem lever fortfarande, någon dog ung i epilepsi, några i annan sjukdom och alla hade olika livskallelser. Den biologiska utvecklingen är ett absolut bevis på att personer som skulle komma till genom befruktning av ett klonat embryo aldrig skulle bli en fullständig kopia av embryots arvs massa.

Ta till exempel enäggstvillingar. De har olika fingeravtryck. Ta en av tvillingarna. Fingeravtrycken på vänster hand är inte desamma som på höger hand. Det går inte att hitta någon alltid gällande lag för hur det unika hos varje individ kommer till. Det tycks finnas någon slags korsande kommunikation mellan celler som är omöjlig att fastställa. ”Ganska ny forskning visar att hjärncellerna genom träning efter en massiv stroke *’börjar prata med varandra’* igen”, har överläkaren och professorn Nils Wahlgren vid Karolinska Institutet sagt i ett tv-program 2012 (*SvD* 2012-10-28). Vad än kloning betyder och vilka effekter den än kan ha, kan det aldrig handla om kopiering av människor.

Det etiska problemet ligger på ett helt annat plan. Har man rätt att tömma ett embryo på sin kärna, överföra det till laboratoriet, manipulera den med andra stamceller och återinföra en klonad kärna i patienten? Har man rätt att döda det ursprungliga embryot som tjänat ett utbytessyfte? Har man rätt att degradera personerna som lämnar ifrån sig ett embryo med en teknologisk metod? Har man byggt in en identitetsproblematik för mottagaren i hans eller hennes framtid?

Gener skapar inte organ. Organ kommer till genom ett slags ”program” som finns i den levande cellen. Det går inte att utläsa detta personligt unika program. Vi kristna har den tron att Gud är närvarande i sin Ande vid varje fortplantningsakt – i hela skapelsen – och hos människan på ett särskilt sätt. Den tro vi har på att Gud ger var och en det som det befruktade ägget inte kan ge, nämligen en själ som är en avbild av Gud, ser vi bekräftad i människans hela utveckling. Utan vår själ har vi inget ”program” för utveckling.

I fallet med det eventuella utnyttjandet av den embryonala forskningen förefaller det vara mest insiktsfullt att avstå från varje sådan användning av den mänskliga personens innersta byggstenar. Man bör som kristen avråda både sjuka och infertila att tacka nej till ingrepp av det slag som tankarna på ”mänsklig kloning” tycks utlova. *Familjen mår allra bäst* av att följa och acceptera den naturliga lagen, även när den inte lyckas helt. Det finns naturliga ofullkomligheter som ibland kan drabba några av oss. Också i detta är vi kallade ”att bära varandras bördor” utan att göra våld på Skapelsen. De ibland inträffade ofullkomligheterna belyser bara skönheten och den enastående harmoni som präglar allt Gud har gjort.

Sambo, förlovning, äktenskap och arrangerade äktenskap.

”Därför skall en man överge sin fader och sin moder och hålla sig till sin hustru, och de skall bli ett kött”. Första Moseboken 2: 24.

Aldrig tidigare i historien har så stor del av en befolkning varit gift eller levt i stadiga relationer som i vår tid. Singleskapet, som förr i världen var mycket vanligt, lyser nästan helt med sin frånvaro alltifrån decennierna kring millennieskiftet. Den hela tiden pågående ”Flykten från landsbygden” in till städerna och till det moderna självständiga livet har betytt en påtaglig försvagning av äldre familjetraditioner, särskilt när det gäller äktenskaps ingående och jungfruligheten inför bröllopet. På landet känner alla varandra, i staden hejar man på många men känner ingen. En vacker dag får föräldrar till barn veta att sonen eller dottern har flyttat ihop med någon ”de tycker mycket om” och får bara finna sig i att en okänd person kommer att höra till ”familjen”. En annan lika viktig förklaring till de olika samlevnadsformernas moderna popularitet är bruket av preventivmedel. Samboendet, i vilken form det än har, är inte synonymt med föräldraskap och ansvar för barns fostran. Men denna allmänna försvagning av äktenskapets institution har ett högt pris i skilsmässorna. I allt för många fall används äktenskapen för något som äktenskapet inte är avsett för. De är ”fria förbindelser” så länge man har lust och trivs ihop. När man jämför antalet skilsmässor i vår

tid med generationerna fram till Andra Världskrigets slut är det viktigt att tolka dem i ljuset av *de många fler* äktenskapen, eller samboendena som kännetecknar vår tid. De höga skilsmässotalen är inte så avvikande historiskt sett i ljuset av den växande delen av befolkningen som gifter sig eller – sambor i äktenskapsliknande former.

Ingen kan egentligen tycka att skilsmässorna måste vara ett självklart fenomen i en modern tid och en normal företeelse som får skrivas in i det sociala mönstret. Skilsmässorna är på alla sätt olyckliga därför att inverkar så starkt på livskvaliteten. Statistiskt sett ökar sjukdomsriskerna och även livslängden, särskilt för männen. Barn och ungdomar som får erfarenhet av föräldrars uppbrott kan inte verbalisera vad de egentligen känner och måste förtrycka sin oro. Ingen kan riktigt fånga in hur pappans och mammans uppbrott påverkar barns självbild och tilltro till sina egna försök att leva i relation med en annan av det andra könet. De vill inte ta ställning för den ena eller andra föräldern utan vill, som alla barn, vara solidariska med båda. De tvingas mot sin vilja spela med i spelet som hävdar ”*att en bra skilsmässa är bättre än ett dåligt äktenskap*”. Bakom masken som säger ”att allt blir nog bra för båda” pågår tyvärr mycket ofta ett osynligt sorgearbete som aldrig helt går över. Det är inte heller sant att de mer vuxna barnen ”klarar” föräldrarnas skilsmässa bättre än de minsta. Det är ett tragiskt missförstånd att tro sig skona sina barn genom att vänta med skilsmässan tills de nått de högre tonåren och alltså ”ha lämnat barndomen” bakom sig.

Hur skulle det då vara om man återgick till de ”arrangerade äktenskapen”, alltså sådana som byggde på samförstånd mellan de ungas föräldrar och kanske bara ingicks med deras tillåtelse? Hur skulle det vara om ingen civil skilsmässa fick gå igenom utan ett obligatoriskt, lagstadgat, medlingsförsök och en utsträckt tid för eftertanke med hänsyn till barn i relationen?

De arrangerade äktenskapen har en lång historia i den kristna Kyrkan. Man kan nog våga påstå att arrangerade äktenskap var regeln och att de unga egentligen förväntade sig denna ”hjälp” från familjernas överhuvuden, ända fram till tusen – elvahundralet. Hur skulle de annars kunna komma i kontakt med någon av det motsatta könet? Familjerna var helt enkelt tvungna att försöka hitta lämpliga kandidater för sina söner och döttrar. Ur det kristna äktenskapets synvinkel är ett sådant socialt bruk problematiskt. Det äktenskapliga förbundet mellan två kan nämligen bara komma till stånd mellan två personer *som har full frihet* att ge sig till varandra i ett exklusivt, monogamt och intimt förhållande som är öppet för att ta emot barn. Ritualet för vigslar i Kyrkan säger ju tydligt i sin moderna version alltid: ”*Har ni kommit av fri vilja och utan tvång för att ingå ert äktenskap?*” Om det då handlar om uppgörelser mellan föräldrar och om de ungas tacksamma lydnad, måste man ifrågasätta just deras personliga frihet. Naturligtvis kan det också med sådana traditioner leda till goda och trogna äktenskap som faktiskt kanske fungerar bättre än många av de äktenskap som visserligen är ett fritt val men som saknar erfarenhet och förståelse för de egenskaper som gör att två människor kan leva tillsammans i kärlek och ansvar

för en familj med barn som skall fostras till goda kristna och till goda människor i samhället. Men friheten hör till den mänskliga personens grundläggande värdighet och utan den kan den personliga föreningen mellan två inte bli så fullständig att den också leder dem till deras mänskliga fullkomning. De bästa förutsättningarna för det kristna äktenskapet är alltså mannens och kvinnans fria och kloka val som har föräldrarnas helhjärtade stöd. De framgår också i det katolska vigselförberedande formuläret som alltid efterfrågar föräldraparens inställning, positiv eller negativ, till den önskade vigseln. Den efterfrågas alltså men tillmäts inte en avgörande betydelse för det unga parets vilja.

Frågan om friheten ställer alltså direkt frågan om tvångets inverkan på äktenskapets giltighet. Hur långt kan föräldrars tvång eller starka vilja gå för att förhindra det fria samtycket med en man eller en kvinna och därmed göra äktenskapet till ett skenäktenskap som inte är bindande för all framtid, så länge båda lever? Kyrkan svarar genom några framstående påvar, bland andra Nikolas I (858-867), Urban II (1088-1099) och Alexander III (1159-1181), med förklaringen att föräldrarnas, särskild faderns, godkännande av äktenskapet (*paterno arbitrio*) inte var nödvändigt för äktenskapets giltighet och att *ett hotfullt tvång* undanröjde friheten och därmed den sakramentala verkligheten. Skriftens ord, ”*Därför skall en man överge sin fader och sin moder och hålla sig till sin hustru, och de skall bli ett kött*” (Första Mosebok 2: 24) pekar i samma riktning och har förmodligen legat till grund för Kyrkans slutliga syn på parets egen frihet att samtycka till äktenskapets mening och syfte. Sett ur vår egen tids synvinkel

är det säkert för de flesta förvånande att Kyrkan inte alltid haft samma personalistiska värdering av äktenskapets karaktär. I själva verket tog det lång tid för teologin att fullt ut erkänna parets egen förening som det avgörande för giltigheten. En av banbrytarna under 1100-talet var Gratianus, som kan sägas vara en av grundarna av den kanoniska lagen. Det är han mer än någon annan som ger Kyrkan en sammanhängande syn på det universella i den kyrkliga lagen. Med utgångspunkt från hans preciseringar kunde Peter av Poitiers (1130- 1205) hävda att ”*äktenskapets sakrament bestod av två personers själsliga samtycke fullbordat genom den äktenskapliga akten*”. Det är den definition som Kyrkan har i dag och som uttrycks i Katolska Kyrkans Katekes (jfr § 1626). ”*Själarnas samtycke är sakramentalt därför att det lägger grunden för den andliga föreningen som skapas av äktenskapet*”, menade Peter av Poitiers. Det är precis vad vi menar i dag. Att denna andliga och sakramentala förening inte kräver föräldrarnas godkännande fastslogs till slut under Konciliet i Trident (dekretet *Tametsi* i november 1563) i den näst sista sessionen. Från denna viktiga förklaring och framåt i tiden har alltså de arrangerade äktenskapen i princip spelat ut sin roll, även om föräldrarnas positiva stöd fortsätter att ha ett inflytande på den unga familjens roll i släkten och i det sociala nät som varandra närstående familjer kommer att utgöra. Ett äktenskap som är exklusivt mellan två kan ju aldrig bli en ren privatsak eftersom det är samhällsbyggande. Kyrkan har trots detta menat att också äktenskap ingångna i hemlighet kan vara giltiga och bindande, även om en Kyrkans tjänare inte varit närvarande och välsignat parets löften. Kyrkan har dock menat att en

sådan form för ingående av äktenskap ”*saknar något av den respektabilitet*” som den kyrkliga vigseln ger det. Sambandet mellan parets äktenskap och Kristi kärleksfulla förhållande till sin Kyrka, fordrar därför att löftena avläggs offentligt med vittnen inför en Kyrkans tjänare, vanligtvis en präst eller en diakon, om det inte är biskopen själv. I sak kan man ändå utläsa av Kyrkans lära att det är paret som genom sin frihet till samtycket gör äktenskapet till bindande under Guds lag och oupplösligt: ”*Det Gud har sammanfogat få människan alltså inte skilja åt*” (Mt 19:6). För reformatorerna under 1500-talet, inte minst Martin Luther, var *församlingens närvaro* särskilt viktig vid äktenskapets ingående. Det offentliga firandet av bröllopet skulle enligt reformatorerna vara en påminnelse om samhällets stödjande funktion och varna för oseriösa vigslar. I Luthers teologi var äktenskapet *en offentlig institution*, inte bara en privat förening. I motsats till Kyrkan ville Luther därför återinföra föräldrarnas samtycke som ett bärande element i varje äktenskap.

Att man även i dag skulle se ett värde i föräldrarnas godkännande, och till och med i någon form av arrangerade äktenskap, kunde med den uppenbara skilsmässoriskten handla om föräldrars erfarenhet och förmåga att bedöma sannolikheten för att de två parterna har de personliga och kulturella förutsättningarna att passa för varandra. Särskilt i de fall då en man och en kvinna ser sin livskallelse i äktenskap och familj och barn och ser det goda och löftesbringande i en person som de inte nödvändigtvis är emotionellt förälskade i. Man säger ju ibland med rätta ”*att en del gifter sig för att de älskar varandra och att andra börjar älska varandra därför*

att de har gift sig med varandra”(se kardinal Angelo Scola, *Bröllopsmysteriet, Il mistero nuzziale*, 1997). Äktenskapet och familjen hör till det objektivt goda i det mänskliga livet. Till det hör att man binder sig offentligt i trohet och i öppenhet för nytt mänskligt liv. Finns inte denna grund för dem som vill gifta sig finns också risken att de inte tar äktenskapet på tillräckligt stort allvar och ger upp när relationen känns som en besvikelse. Därför skulle trots allt föräldrars godkännande vara en hjälp inför beslutet utan att samtidigt ha betydelse för äktenskapets giltighet och sakramentala karaktär.

V

De saliga Louis och Zélie Martin

Den heliga Thérèses av Jesusbarnet föräldrar

Vittnen till den äktenskapliga kärleken.

”där ni lyser som stjärnor på himlen, när ni håller er till livets ord” (Fil 2:15d-16a).

”Värdiga himlen.”

Thérèse skrev följande i *En själs historia*: ”Förlåt mig Jesus om jag talar oförnuftigt när jag vill tala om för dig vad jag längtar efter och mina gränslösa förhoppningar, förlåt mig och bota min själ genom att ge den det den hoppas!... (B manuskriptet). Jesus har alltid bön hört Thérèses önskemål. Han visade sig till och med givmild innan hon föddes. Hon skrev nämligen till kyrkoherden Bellière något som många nu kan utantill: ”Gud har i sin godhet gett mig en far och en mor som är värda himlen mer än jorden (brev 261)”.

Jag har nyligen avslutat riten för den saligförklaring som den Helige Fadern använt för att skriva in de två makarna tillsammans i *Boken med de Saliga*. Denna saligförklaring av Louis Martin och Zélie Guérin är en unik händelse. Thérèse beskrev dem som *oförlikneliga, jungfruligt väldoftande föräldrar, värda att nå himmelens heliga land* (jfr A manuskriptet). Jag tackar Gud av hela mitt hjärta för detta föredömliga vittnesbörd om den äktenskapliga kärleken med den stimulans den bär inom sig för andra att helt och fullt utöva de kristna dygderna, på samma sätt som den stimulerat Thérèses längtan efter helighet.

Medan jag läste den Helige Faderns *apostoliska brev*, tänkte jag på min far och mor, och jag skulle vilja att också ni tänkte på era fäder och mödrar så att vi kan tacka Gud gemensamt för att han skapat oss och gjort oss till kristna med hjälp av våra föräldrars äktenskapliga kärlek. Det är något underbart att ta emot livets gåva, men för oss är det än mer beundransvärt att våra föräldrar har fört oss till Kyrkan som är

den enda som kan skapa kristna. Ingen kan göra sig själv till kristen.

Som Normandiets barn är de en gåva till alla.

Äktenskapet är en av de förnämligaste och mest lovordade kallelserna som människor ges av Försynen. Louis och Zélie förstod att de kunde heliggöras i äktenskapet och genom äktenskapet, inte trots äktenskapet, och att deras bröllop måste betraktas som utgångspunkten för en uppåtstigande rörelse för två. Kyrkan känner i dag beundran, inte bara för dessa sina barn av normandisk härkomst och för den gåva de är, utan speglar sig i detta par som nu är saliga och som bidrar till att Kyrkans brudklänning blir vackrare och mer lysande. Hon beundrar inte bara deras helighet i livet utan känner i detta par också igen den äktenskapliga kärlekens institution och dess höga helighet, så som den instiftats av Skaparen själv.

Louis och Zélies äktenskapliga kärlek är en ren återglans av Kristi kärlek till sin Kyrka. Den är också en ren återglans av den kärlek Kyrkan uttrycker till sin Brudgum. Fadern har *utvalt oss före världens skapelse till att stå heliga och fläckfria inför sig i kärlek (Ef 1:4)*”.

”De har blivit ljus i världen.”

Louis och Zélie har vittnat om det radikala i kallelsen till äktenskap och viljan att leva efter evangeliet som förebild ända till de heroiska dygderna. Det har utan att frukta gjort våld på sig själva för att rycka åt sig det konungsliga himmelsriket. Därigenom har de blivit det ljus för världen som Kyrkan ställt på en hållare *för att de skall lysa för alla som är i huset* (Kyrkan). De lyser inför människorna för att de ska se deras goda gärningar och prisa Fadern som är i Himlen. Deras kristna livsexempel är *som en stad uppe på ett berg som inte kan döljas* (jfr Mt 5:13-16).

”Mästare, ge oss din uppfattning.”

Vilken är hemligheten bakom det som blivit så lyckat i deras kristna liv? ”*Nej, vad gott är har konungen gjort för dig, o människa. Ty vad annat begär väl Herren av dig, än att du gör vad rätt är och bemödar sig om kärlek och vandrar i ödmjukhet inför din Gud?*” (Mika 6:8). Louis och Zélie har vandrat i ödmjukhet med Gud och sökt Herrens uppfattning. De älskade Herrens uppfattning. Mästare, säg oss din uppfattning. De sökte Herrens uppfattning. De törstade efter Herrens uppfattning. De älskade Herrens uppfattning. De anpassade sig till Herrens uppfattning utan att beklaga sig. För att vara säkra på Herrens verkliga uppfattning på sin väg vände de sig till Kyrkan som *expert i mänsklighet* och harmonierade livets alla sidor med Kyrkans undervisning.

”Tjäna Gud först.”

Makarna Martin visste precis ”*vad som tillhörde Kejsaren och vad som tillhörde Gud. Min Herre Gud är den som ska tjänas först*, kunde Jeanne d’Arc säga. Familjen Martin hade detta som föredöme i sitt hem. Hemma hos dem hade Gud alltid främsta platsen. Fru Martin sade ofta ”*Gud är Mästaren. Han gör det han vill*”. Louis Martin var som ett eko till henne och sade på sitt sätt, ”*Först serverar vi Gud*”. När en prövning nådde deras hem reagerade de alltid spontant och accepterade denna gudomliga vilja. De betjänade Gud i den fattige helt enkelt därför att Jesus är den fattige och inte bara för att visa sig generösa eller av sociala rättviseskäl. Att betjäna den fattige är detsamma som att betjäna Jesus, det är *att ge Gud det som tillkommer honom*, eftersom det heter ”*allt ni gör mot en av dessa mina små som är mina bröder, det har ni gjort för mig* (Mt 25:34-40).

Himlen är inte tom, ”den är befolkad av själar”.

Alldeles strax ska vi förkunna den Trosbekännelse som Louis och Zélie Martin så ofta upprepat i mässan och som de lärt sina barn. Efter bekännelsen av ”den heliga katolska Kyrkan” följer i den apostoliska Symbolan *de heligas gemenskap*.

Jag trodde, brukade Thérèse säga, ja, jag kände på mig att det finns en himmel och att det i denna himmel finns

själar som tycker mycket om mig och som betraktar mig som sitt barn... (B manuskriptet).

I denna himmel befolkad av själar, kommer vi, från och med nu, att kunna räkna de Saliga Louis och Zélie, som vi för första gången offentligt åkallar med orden, ”Louis och Zélie, be Gud för oss”. Jag ber er, tyck mycket om oss, betrakta oss som era barn, tyck mycket om hela Kyrkan, tyck särskilt mycket om hemmen och barnen.

Louis och Zélie är en gåva till alla makar i alla åldrar genom den uppskattning, respekt och harmoni som de visat varandra i kärlek under 19 år. Zélie skrev till Louis: *Jag kan inte leva utan dig, min käre Louis*. Han svarade henne: *Jag är din man och vän som älskar dig hela livet*. De har levt efter sina vigsellöften; de har varit trogna i alla åtaganden, bevarat sina oupplösliga band, varit fruktsamma i kärleken, de har levt troget i lyckliga tider likaväl som i prövningens tid, i både hälsa och sjukdom.

Louis och Zélie är en gåva till föräldrar. Som kärlekens och livets tjänare har de fött många barn till Herren. Bland dessa barn hyser vi en särskild beundran för Thérèse. Hon var ett mästerverk av Guds nåd men samtidigt ett mästerverk av föräldrarnas kärlek till livet och barnen.

Louis och Zélie är en gåva till alla dem som förlorat en make eller maka. Att bli tvungen att leva som änka eller änkeman är alltid svårt att acceptera. När Louis förlorat sin maka levde han i tro och osjälviskhet och satte sina barns intressen framför sina egna önskemål.

Louis och Zélie är en gåva till dem som drabbas av sjukdom och död. Zélie dog i cancer och Louis drabbades i slutet av sitt liv av åderförkalkning. I vår värld som försöker osynliggöra döden lär de oss att möta döden i överlåtelse till Gud.

Mönstergill modell för ett missionerande hem.

Slutligen tackar jag Gud under denna den 82:a Missionssöndagen i världen, därför att Louis och Zélie är en sådan exemplarisk modell för ett missionerande hem. Det var därför den Helige Fadern ville, att saligförklaringen skulle äga rum denna dag, som är så dyrbar för den universella Kyrkan, för att liksom förena lärarna Louis och Zélie med lärjungen och dottern Thérèse, som blivit skyddshelgon för missionerna och kyrkolärare.

Barnen Martins vittnesbörd om den missionsiver som rådde i deras hem är samstämmigt och slående: *”Mina föräldrar engagerade sig mycket för själarnas frälsning... men det apostoliska verk som var viktigast hemma var spridningen av tron. Varje år skänkte våra föräldrar stora belopp för detta ändamål. Det var också denna iver för själarna som gjorde att de önskade sig en son som skulle bli missionär och döttrar som blev nunnor.*

För inte så länge sedan skrev prefekten för evangelisationskongregationen (Propaganda fide), kardinal

Dias: *För en Kristi lärjunge är förkunnandet av evangeliet inte ett val utan ett Herrens bud... en kristen måste uppfatta sig själv som missionerande för att sprida evangeliet till varje hjärta, till varje hem och varje kultur (Lambethkonferensen den 23 juli 2008).*

Må ni, mina bröder, era familjer, församlingar, religiösa kommuniteter i Normandiet, i Frankrike... och i hela världen, också vara som heliga och missionerande eldstäder, så som de saliga makarnas Louis och Zélie Martins hem var. Amen.

(Homelia av prefekten emeritus för Kongregationen för helgonförklaringar, kardinal José Saraiva Martins, till saligförklaringen av Louis och Zélie Martin. Basilikan S:ta Thérèse av Jesusbarnet i Lisieux, söndagen den 19 oktober 2008. Översättning till svenska, 2008, G. Fäldt)

I

Barn behöver syskon – samhället familjer.

III

Reproduktiv kloning av mänskliga embryon.

IV

Sambo, förlovning, äktenskap och arrangerade äktenskap.

V

De saliga Louis och Zélie Martin. Homilia.

Litteraturkällor

Forskning inom EU på alternativa stamceller är att föredra framför forskning på embryonala celler, COMECE, Bryssel, 2012.

Forskning & stamceller, Vetenskapsrådet, 2009, Stockholm.

Human Cloning, Science, Ethics and Public Policy, utgiven av Barbara MacKinnon, University of Illinois, Chicago 2000.

Reid Jr, Charles J, *Power over the Body, Equality in the Family*, Eerdmans, Cambridge, UK, 2004.

Sgreccia, Elia, *Biotechnology: the State and Fundamentalism*, Lexicon, Pontifical Council for the Family, Human Life International, 2006.

Waldenström, Ulla, *Vänta med barn*, Karolinska Institutet, 2008.

.